

Fordulóponton az építészeti alkotások szerzői joga

Elhárult az akadály a tervezők nyílt eljárásban történő kiválasztása előtt

A most megjelenő szabályozás alapján ugyanis a jogutódlással megszűnt (vagyis jogutód által jelenleg is működtetett) állami vagy tanácsi tulajdonú tervezővállalatokban létrehozott építészeti- műszaki dokumentációkhoz és az azok alapján megvalósított épületekhez fűződő szerzői jog részét képező felhasználási jog, vagy vagyoni jog a nemzeti vagyon részeként az államot illeti meg, kivéve, ha egyértelműen igazolható, hogy az állam a jogutódnak azt kifejezetten átadta.

Az Egyes törvényeknek az építészeti alkotásokra, műszaki létesítményekre és azok terveire vonatkozó szerzői jogi szabályozással összefüggő módosításáról szóló törvényt a köztársasági elnök még december 17-én aláírta, kihirdetésére a 2018. december 21-i Magyar Közlönyben került sor, a módosító rendelkezések 2018. és 2019. december 31-én lépnek hatályba.

Ezentúl a legjelentősebb állami középületek átalakítása egyszerűbb, gyorsabb és hatékonyabb keretek között készíthető elő, elhárult az akadály a tervezők nyílt eljárásban történő kiválasztása előtt. Az irodánk közreműködésével még 2016-ban előkészített tanulmány nyomán készült előterjesztés elfogadása egyben azt is jelenti, valamennyi magyar tervező eséllyel indulhat az ilyen pályázatokon, ezenfelül a beruházás előkészítése is kiszámíthatóbbá válik időben és pénzben egyaránt.

A mai középület-állomány jó része a rendszerváltozást megelőző időszakban működő állami tervezővállalatok, intézetek alkalmazottai által létrehozott építészeti alkotás, ahol felmerül a szerzői vagyoni jogok állami tulajdonlásának kérdése. Többek között ezt hivatott rendbe tenni a szabályozás, hangsúlyozva azt, aki szerzői vagyoni jogainak megszerzését hitelt érdemlően (pl. szerződéssel) bizonyítja, akár középület esetén is az általános szabályok szerinti díja és jogai érvényesítésére van lehetősége.

Az olvasók által bizonyára ismert probléma az, hogy az építészeti alkotások szerzői jogi értelemben vett felhasználása – különösen az épületek valamilyen okból szükségessé váló átépítése, bővítése esetén – gyakran gyakorlati nehézségekbe ütközik. Így van ez különösen a mai közhasználatú épületállomány jelentős részénél, ahol a még működő jogutód tervező irodák több-kevesebb sikerrel érvényesítettek a beruházóval szemben jogokat. Mindezek kiszámíthatatlanná, időben és pénzben előre kiszámíthatatlanná tették a beruházást, ahol sokszor a tendert már elnyert tervezők, vagy kivitelezők szerződéses díjának rovására történt az elszámolás. **Felmerült ugyanakkor, miért fizetne az állam a nemzeti vagyont képező középületek korszerűsítésekor magáncélra jogdíjat, ha egyébként az eredeti tervek is nemzeti vagyont képeznek.** A törvénymódosítás egyik fő célja annak egyértelművé tétele volt, hogy az állami vagy önkormányzati (tanácsi) tulajdonú tervezővállalatokban létrehozott építészeti és mérnöki alkotások szerzői vagyoni joga nem a céget privatizáló jogutódot, hanem a nemzeti vagyon részeként a Magyar Államot illeti meg, amennyiben azokat a privatizációs szerződéssel az ahhoz kapcsolódó vagyonmérlegekben feltüntetett módon a Magyar Állam nem adta át a cég üzletrészeivel együtt.

Egy korábbi tanulmányunkban körüljártuk, a fentiek ellenére nincsen dele-

gálva egyetlen állami szervhez sem az állami tulajdonú tervdokumentációkhoz kapcsolódó vagyoni jogok tekintetében a rendelkezési jog gyakorlása. Így jogszabály eltérő rendelkezése hiányában ez a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. feladata volna, ott azonban sem szakmai, sem az infrastrukturális feltételek jelenleg nem állnak fenn.

Hosszas vizsgálatok eredményeképp kiderült az is, az elérhető privatizációs szerződések mellékletét képező vagyonmérlegekben nincsenek nevesítve, ezáltal beárazva sem tervdokumentációkhoz, vagy épületekhez köthető vagyoni értékű jogok.

A Nemzeti tervvagyon

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (a továbbiakban: Étv.) szövegébe új fogalom került bevezetésre, a Nemzeti tervvagyon.

Nemzeti tervvagyon: az építészeti alkotásoknak az állam és az önkormányzat tulajdonába tartozó építészeti-műszaki dokumentációi – a honvédelmi, katonai, valamint nemzetbiztonsági célú és rendeltetésű építményeket érintő építészeti-műszaki dokumentációk kivételével –, valamint az azok vonatkozásában az államot és az önkormányzatot a mindenkori szerzői jogi szabályozás alapján megillető szerzői vagyoni jogok.

A Nemzeti tervvagyon fogalmát még a 2016. év folyamán általunk készített tanulmányban alakítottuk ki, majd az más elemekkel együtt a törvénymódosítás előkészítését végző szerzői jogi munkacsoport és az érintett tárcák támogatásával lényegében változatlan formában került elfogadásra.

Az alap gondolat szerint a Nemzeti Tervvagyon a mindenkor állami és önkormányzati vagyonelemek összességéként megjelenő nemzeti vagyon részét képezte és képezi ma is, a szabályozás csupán egyértelműsíti és pontosítja, mikor, milyen jogszabályok alapján keletkezhetnek

ilyen jogok. Ehhez össze kellett állítani a mai épületek (és a hozzájuk kapcsolódó szerzői vagyoni jogok) keletkezésekor valaha is érvényben levő, irányadó szerzői jogi szabályozást, az alábbiak szerint.

„a) a szerzői jogról szóló 1884. évi XVI. törvénycikk 3. §-a alapján megillető szerzői vagyoni jogok,
b) a szerzői jogról szóló 1921. évi LIV. törvénycikk 3. §-a, 60. §-a, 67. §-a alapján megillető szerzői vagyoni jogok,
c) a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény 14. § (1) bekezdése alapján megillető szerzői felhasználási jogok,
d) 1970. január 1-jét követően a Polgári

Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 599. § (3) bekezdése alapján megillető szerzői vagyoni jogok,
e) a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) 9. § (4) bekezdése és 30. §-a alapján megillető szerzői vagyoni jogok.

A fentiek felül Nemzeti Tervvagyont képez az Étv. 55/A. § (3) bekezdése alapján fennálló felhasználási jogok vagy vagyoni jogok összessége, ideértve az állami, önkormányzati tulajdonú szervezetek általi megrendelésre készült épületek azon építészeti-műszaki dokumentációit is, amelyen a megrendelő a szerzői vagyoni jogokat vagy a felhasználási jogokat megszerezte. Az Étv. szóban forgó módosított bekezdése ugyanis így szól:

„55/A. § (3) Ha az állami vagy tanácsi, önkormányzati tulajdonú tervező vállalatok jogutód nélküli megszűnése miatt az ezek keretében létrehozott építészeti-műszaki dokumentációhoz fűződő szerzői felhasználási vagy vagyoni jogoknak nincs jogosultja, akkor e jogok a nemzeti vagyon részeként az államot illetik meg.”

Kamarai Díjszámítás készül az ajánlott szerzői díjról

Régi szabályozási hiányt pótol az ajánlott szerzői felhasználási díjak mértékének meghatározása. A jogalkotó ezt a kérdést az állami szervezeti rendszeren kívül, a kamarák útján kívánta megoldani. Az új törvényi felhatalmazás alapján a Magyar Építész Kamara és a Magyar Mérnöki Kamara közös szabályzatban rögzíti az építészeti alkotáshoz és az építészeti-műszaki dokumentációhoz fűződő szerzői felhasználási díjakat. Így különösen a vagyoni jogok jogosultja (szerző vagy jogutóda) által, az építészeti alkotás és az építészeti-műszaki dokumentáció ismételt, az építészeti-műszaki dokumentáció alapján már megvalósított épülethez kötődő felhasználásért annak tulajdonosától kérhető - az ismételt felhasználás alapjául szolgáló tervezési szerződés díjához kötött - ajánlott díjakat.

A jogutód nélkül megszűnt állami vagy tanácsi, önkormányzati tulajdonú tervező vállalatokban létrehozott építészeti-műszaki dokumentációk esetében az építészeti-műszaki dokumentációhoz fűződő szerzői felhasználási vagy vagyoni jogok jogosultja az építészeti-műszaki dokumentáció felhasználásáért - eltérő megállapodás hiányában - a kamarai szabályzatban megállapított díjazást követelheti.

Egyeztető testület

Ha a jogosult (szerző, vagy más jogosult) a szabályzatban említett díj mértékét a felhasználás sajátos körülményeire tekintettel vitatja, a felek a szerzői jogi Szakértői testületen belül erre a célra létrehozott egyeztető testülethez fordulhatnak. Ha a jogosult az egyeztető testület előtti eljárást megelőzően akként nyilatkozik, hogy a felhasználást engedélyezi, és csak az azért követelt felhasználási díj összegét vitatja, az egyeztető testület eljárásáért fizetendő díjat az állam viseli.

Ha a jogosult a felhasználáshoz hozzájárult, és az egyeztető testület javaslatát a felek nem fogadják el, a jogosult bírósági úton érvényesítheti igényét, amely azonban a felhasználás megkezdését nem akadályozza. Ennek feltétele azonban, hogy a felhasználó a kamarák szabályzata szerint ajánlott díjat letétbe helyezte.

Építészeti alkotások kapcsolódó vagyonkezelési, nyilvántartási feladatai

Az elfogadott törvény egyértelművé teszi. A nemzeti vagyonról szóló törvény szerint az állam tulajdonába tartozó, *Nemzeti Tervvagyonnak* minősülő, jogszabályban meghatározott építészeti-műszaki dokumentációk folyamatos gyűjtése, megőrzése, a nemzeti tervvagyon jogszabályban meghatározottak szerinti vagyonkezelése állami feladat.

A fentiek miatt Az Étv. „Nyilvántartások” alcíme egy új 59/A. §-sal egészült ki, amely a Lechner Tudásközpontra ruházza a tulajdonosi joggyakorlást. Eszerint ugyanis a nemzeti tervvagyonnak a nemzeti vagyonról szóló törvény szerint az állam tulajdonába tartozó része vonatkozásában a tulajdonosi jogokat az állam 100%-os tulajdonában álló Lechner Tudásközpont Területi, Építészeti és Informatikai Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság gyakorolja. Az LTK egyébként további szerzői nyilvántartási feladatokat is kapott, amit azonban következő cikkünkben részletezünk.

A szerzői jogról szóló törvény módosítása

Az árva műnek minősülő építészeti alkotások felhasználása tekintetében a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala által kiadott engedélyek igénylését is elősegíti a szabályozás. Az árva műnek minősülő épületre vonatkozó, az SZTNH által kiadott hatósági engedélyek, amennyiben azt az épület tulajdonosa kéri, e speciális területen az átdolgozási jogra is kiterjedhetnek erre irányuló kérelem esetén. Az új szabályozással a jogalkotó igyekezett egyensúlyt teremteni az építészeti alkotásokkal kapcsolatos szerzői jogi jogosultak és az építmények tulajdonosának érdekei között.

„(1 a) Ha az (1) bekezdés szerinti kérelmet az épület mint építészeti alkotás tulajdonosa terjeszti elő, a) az engedély az építészeti alkotás átdolgozására (29. §) is kiterjedhet, „b) az engedély kérelemre indokolt esetben egy alkalommal az eredeti engedély időtartamával, de legfeljebb öt évvel meghosszabbítható.”

A szerzői művek szabad felhasználásának esetköre két új bekezdéssel egészül ki: „68. § (3) Épület helyreállítása céljából építészeti alkotás vagy annak terve, továbbá az építészeti alkotás rajza és az azt tartalmazó mű a szerző hozzájárulása és díjazás nélkül többszörözhető és a nyilvánosság számára hívásra hozzáférhetővé tehető. „(4) E § alkalmazásában helyreállítás az újjáépítés, valamint az építészeti alkotás rendeltetésszerű és biztonságos használatra alkalmassá tétele érdekében végzett felújítási tevékenység az építmény, építményrész eredeti építészeti kialakításának megtartása mellett.”

A módosítás részletes további tartalmát, háttérindokait, és gyakorlati előnyeit és a várható intézkedéseket következő cikkünkben elemezzük. ♦

A Magyar Építész Kamara és a Magyar Mérnöki Kamara közös szabályzatban rögzíti a szerzői felhasználási díjakat.